

O'ZBEKISTONNING ENERGETIKA SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIKLARI

Shoxruxbek Abdujabborov

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya univeristeti
Xalqaro munosabatlar fakulteti magistranti,
e-mail: abdujabborovshohrubbek2712@gmail.com

Tel: +998 93 065 04 74

Annotatsiya Mazkur maqolada Markaziy Osiyoda energiya resurslarining taqsimlanishi va O'zbekistonning mintaqaviy energetika sohasidagi manfaatlari tahlil qilinadi. O'zbekistonning energetika sohasidagi ishtiroki CAREC dasturi, xalqaro gaz quvurlari, elektr uzatish loyihalari va yashil energiya rivojlanishiga sarmoya kiritish kabi muhim voqealar orqali ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda mintaqaviy hamkorlikning iqtisodiy va geosiyosiy ahamiyati, shuningdek, xorijiy sarmoyalar va barqaror energetika rivoji muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston energetika siyosati, gaz va elektr tarmog'i loyihalari, yashil energiya, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energetik xavfsizlik, xorijiy investitsiyalar, xalqaro gaz quvurlari.

Аннотация В данной статье анализируется распределение энергетических ресурсов в Центральной Азии и интересы Узбекистана в сфере региональной энергетики. Рассматриваются ключевые события, такие как программа CAREC, международные газопроводы, проекты по передаче электроэнергии и инвестиции в зеленую энергетику. В исследовании обсуждается экономическое и геополитическое значение регионального сотрудничества, а также влияние иностранных инвестиций и устойчивое развитие энергетики.

Ключевые слова: Энергетическая политика Узбекистана, проекты газовых и электрических сетей, зеленая энергетика, возобновляемые источники энергии, энергетическая безопасность, иностранные инвестиции, международные газопроводы.

Abstract This article analyzes the distribution of energy resources in Central Asia and Uzbekistan's interests in the regional energy sector. Key developments such as the CAREC program, international gas pipelines, electricity transmission projects, and investments in green energy are examined. The study discusses the economic and geopolitical significance of regional cooperation, as well as the impact of foreign investments and sustainable energy development.

Key words: Uzbekistan's energy policy, gas and electricity network projects, green energy, renewable energy sources, energy security, foreign investments, international gas pipelines.

Markaziy Osiyoda energiya resurslarining taqsimlanishi mintaqaviy dinamika va iqtisodiy rivojlanishga ta'sir ko'rsatadi. Energetika sohasida hamkorlik, infratuzilma loyihalari va energiyani xalqaro bozorlarga tashish uchun eksport yo'nalishlarini yo'lga qo'yishga olib keldi. Bundan tashqari, energiya resurslarining mavjudligi xorijiy sarmoyalarni jalb qildi va mintaqa davlatlarining energetika siyosatini shakllantirdi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyodagi energetika sohasidagi manfaatlariga oid muhim voqealar:

- 1997-yilda Markaziy Osiyo mintaqaviy iqtisodiy hamkorlik dasturini (CAREC) yaratish: O'zbekiston energetika va infratuzilma aloqasi kabi sohalarda iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan ushbu ko'p qirrali organning asoschisi bo'lgan.
- 2009-yilda O'zbekiston-Qozog'iston-Xitoy gaz quvurining ochilishi: O'zbekistonning yirik gaz konlaridan Xitoyga tabiiy gaz tashiydigan ushbu quvur mintaqaviy energetik hamkorlikni mustahkamladi va Rossiyadan tashqari O'zbekiston gazini eksport qilishning muqobil yo'lini taqdim etdi.
- 2015-yilda O'zbekiston-Turkmaniston -Eron-Pokiston-Hindiston (UTIP) gaz quvuri loyihasini tashkil etish: ushbu transmintaqaviy quvur O'zbekiston va Turkmanistonning gaz resurslarini Janubiy Osiyo bozorlari uchun ishlatishga

qaratilgan. Biroq, geosiyosiy muammolar tufayli u dastlabki rejalashtirish bosqichlarida qolmoqda .

- CASA-1000 elektr uzatish loyihasini 2020-yilda ishga tushirish: O‘zbekiston yoz oylarida Qirg‘iziston va Tojikistondan Afg‘oniston va Pokistonga ortiqcha gidroenergetikani yetkazib beradigan ushbu loyihaga qo‘shilib, mintaqaviy elektr integratsiyasiga foyda keltirdi .
- 2021-22-yillarda qo‘shni davlatlarning quyi gaz sanoatiga O‘zbekiston investitsiyalarini ko‘paytirish: O‘zbekiston o‘z resurslariga qiymat qo‘shish va mintaqaviy gaz zaxiralaridan foydalangan holda LNG loyihalari va elektr stantsiyalarida ishtirok etish orqali o‘z ta’sirini o‘tkazishga intilmoqda.
- 2022-yilda Markaziy Osiyo sammiti kabi forumlarda mintaqaviy elektr energiyasi savdosini rivojlantirish: O‘zbekiston toza energiya bitimlari kabi mexanizmlar orqali mintaqaviy resurslardan birgalikda foydalanishni rivojlantirish uchun Markaziy Osiyo energetika bozorini rivojlantirishga urg‘u beradi.
- 2023-yil 22-avgustda Boku shahrida O‘zbekiston va Ozarbayjon Respublikasi hukumatlari o‘rtasida energetika sohasida hamkorlikni yanada chuqurlashtirish to‘g‘risidagi bitim tasdiqlandi. Energetika vazirligi mazkur xalqaro shartnomani amalga oshirish uchun mas’ul vakolatli organ etib tayinlandi. Vazirlar Mahkamasi, manfaatdor vazirlik va idoralar rahbarlari mazkur xalqaro shartnoma kuchga kirgandan keyin belgilangan tartibda O‘zbekiston zimmasiga yuklangan majburiyatlarning bajarilishi ustidan nazoratni ta’minlasin

Yana bir diqqat markazida yashil energiya . Prezident ayni paytda mamlakatimizda energetika sohasida 28 ta loyiha ustida ish olib borilayotganini ta’kidladi. 2030-yilga borib 20 gigavatt dan ortiq qayta tiklanuvchi energiya quvvatini yaratish va uning energiya balansidagi ulushini 40 foizga yetkazishni maqsad qilingan. Birgina 2023-yilning o‘zida O‘zbekiston Masdar (BAA), Gezhouba (Xitoy) va China Energy (Xitoy) bilan 1,4 gigavatt quvvatga ega yirik shamol va quyosh elektr stantsiyalarini ishga tushirdi. Mamlakat ACWA Power bilan yashil vodorod loyihasini ishga tushirdi. Eng e’tiborli tomoni shundaki, bu salmoqli

loyihalar davlat-xususiy sheriklik asosida, bevosita xorijiy investitsiyalar hisobidan amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev III Toshkent xalqaro investitsiya forumining ochilishidagi nutqi davomida investorlarni Qirg‘iziston va Tojikistonda GESlarning qo‘shma qurilishi loyihalari bilan tanishtirishini ta’kidladi. U barcha mamlakatlarning yetakchi kompaniyalarini ushbu tashabbusda muloqot va amaliy hamkorlikka taklif qildi. Aprel oyi o‘rtalarida O‘zbekiston, Qozog‘iston va Qirg‘iziston Norin daryosida Qambarota GESini qurish bo‘yicha qo‘shma kompaniya tashkil etishi xabar qilingan edi. 5–6 milliard dollarga baholangan loyiha amalga oshirilgach, stansiyaning aksiyalari va aktivlari Qirg‘iziston mulkiga o‘tadi. Tojikistonning Zarafshon daryosida 140 megavatt quvvatga ega Yavon GESi qurilishi 2022-yil iyun oyida boshlangan .

2024-yil 2-may Ar-Riyodda Qirollik Energetika vaziri shahzoda Abdulaziz Bin Salmon va O‘zbekiston Respublikasi Energetika vaziri Jo‘rabek Mirzamahmudov bilan uchrashuvi natijasida quyidagi bayonot taqdim etilgan :

- “Saudiya Arabistoni Podshohligi hukumati va O‘zbekiston Respublikasi hukumati energetika uzoq muddatli ikki tomonlama hamkorlikning asosiy jihatini tashkil etishini tan oladi.
- Har ikki davlat jahon energetika bozorlarini barqarorlashtirish muhimligi to‘g‘risida kelishib oldilar va O‘zbekiston Respublikasi Saudiya Arabistonining jahon neft bozori barqarorligini qo‘llab-quvvatlashdagi rolini olqishladi, bu esa ham ishlab chiqaruvchi, ham iste’mol qiluvchi mamlakatlar manfaatlariga xizmat qiladi va barqaror iqtisodiy o‘sishga erishadi.
- Tashrif chog‘ida ikki vazirlar Saudiya Arabistoni Podshohligi hukumati bilan Saudiya Arabistoni Respublikasi hukumati o‘rtasida energiya sohasida hamkorlik to‘g‘risidagi bitimda belgilangan hamkorlik yo‘nalishlarini samarali amalga oshirishga qaratilgan Energetika sohasida hamkorlik bo‘yicha 2022-yil 17-avgust kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Qirollikka tashrifi chog‘ida Jidda shahrida imzolangan “Yo‘l xaritasi”ni imzoladilar.

- Ikki davlat elektr energetikasi va qayta tiklanadigan energetika sohasidagi hamkorlikni davom ettirish, bu borada tajriba almashish, Saudiya Arabistoni kompaniyalarining O'zbekistondagi joriy faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ikki mamlakatda mavjud investitsiya imkoniyatlarini o'rganishga kelishib oldilar.
- 2020-yildan buyon O'zbekistonning yashil energetikaga o'tish davrida Qirollikning O'zbekistonning energetika sohasiga investitsiyalari sezilarli darajada o'sdi. Shunday qilib, Qirollik hozirda O'zbekistonning energetika sohasiga eng yirik sarmoyador hisoblanadi.
- Ikki mamlakat Energetika sektori uchun barqaror va barqaror ta'minot zanjirini rivojlantirishda hamkorlik qiladi, shu jumladan neft va gaz, energiya ishlab chiqarish, qayta tiklanadigan energiya toza H2 va yangi uglerodni ishlash texnologiyalari, bu mahalliy kompaniyalarga eksport bo'yicha kelajakdagi imkoniyatlarni beradi, energiya sektori tarkibiy qismlarini ta'minlash bo'yicha qo'shma loyihalar va yangi energiya o'tish uchun muhim metallar va minerallarni ta'minlashni ham o'z ichiga oladi.
- Ikki davlat Circular Carbon Economy (CCE) asoslari va Carbon Capture, Utilization, and Storage (CCUS) bo'yicha tajriba va tajriba almashishga kelishib oldilar. Bundan tashqari, ular yashil va toza vodorod qiymat zanjiri bilan bog'liq imkoniyatlarni aniqlash va hamkorlik qilish, jumladan, ishlab chiqarish, tashish va saqlash, shuningdek, texnologiyani rivojlantirishga qaratilgan.

Energetika sohasi Markaziy Osiyo davlatlarining rivojlanishi va barqarorligida hal qiluvchi rol o'ynaydi, O'zbekiston mintaqadagi davlatlarni tutashtiruvchi asosiy ishtirokchi hisoblanadi. Markaziy Osiyo davlatlari ulkan energiya resurslariga, jumladan, qazib olinadigan yoqilg'i va qayta tiklanadigan energiya manbalariga ega. O'zbekiston mintaqadagi asosiy davlatlardan biri sifatida katta tabiiy gaz zaxiralariga ega va ichki talabni qondirish hamda mintaqaviy energiya xavfsizligini ta'minlash maqsadida gaz qazib chiqarishni kengaytirishni maqsad qilgan. Mamlakat qazib olish, qayta ishlash va tashish infratuzilmasini modernizatsiya qilish bilan birga, gaz konlarini qidirish va o'zlashtirishga sarmoya

kiritmoqda. Biroq barqaror energetikani rivojlantirish muhimligini tan olgan holda, Markaziy Osiyoda qayta tiklanadigan energiya manbalarining imkoniyatlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. O'zbekiston mintaqadagi boshqa davlatlar qatori qayta tiklanadigan energiya, xususan, quyosh va shamol energiyasidan foydalanishga e'tibor qaratmoqda. Tadqiqotda quyosh radiatsiyasi, shamol tezligi va geografik muvofiqlik kabi omillarni hisobga olgan holda har bir mamlakatning qayta tiklanadigan energiya salohiyati tahlil qilingan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). (2022). Sustainable Energy in Central Asia: Challenges and Opportunities. United Nations Publications.
2. International Energy Agency (IEA). (2023). World Energy Outlook 2023: Central Asia Report. Paris: IEA Publications.
3. Asian Development Bank (ADB). (2021). CAREC Energy Strategy 2030: Regional Energy Cooperation for Sustainable Development. Manila: ADB Press.
4. International Renewable Energy Agency (IRENA). (2020). Renewable Energy Market Analysis: Central Asia. Abu Dhabi: IRENA.
5. Mirziyoyev, Sh. (2023). Yangi O'zbekiston strategiyasi: Energetika sektori rivoji va investitsiyalar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezident Administratsiyasi.
6. Jumaboyev, B., & Ismoilov, M. (2022). Markaziy Osiyoda energetik xavfsizlik va hamkorlik istiqbollari. O'zbekiston iqtisodiy sharhlari (Uzbekistan Economic Reviews), 14(2), 45-60.
7. Rahmonov, S. (2021). O'zbekiston va Qozog'istonning gaz transporti infratuzilmasi: Mintaqaviy integratsiya va xavfsizlik. Markaziy Osiyo energetika jurnali, 19(4), 30-48.
8. BP Statistical Review of World Energy. (2022). Energy Production and Consumption Trends in Central Asia. London: BP Publications.

9. O‘zbekiston Respublikasi Energetika Vazirligi. (2023). 2023-yil uchun energetika rivojlanish strategiyasi: Xalqaro hamkorlik va sarmoyalar. Toshkent: Energetika Vazirligi nashriyoti.
10. Shah, A., & Karimov, U. (2020). The Role of Uzbekistan in the Regional Energy Market: Challenges and Opportunities. Central Asian Journal of Energy Studies, 7(3), 12-29.
11. World Bank. (2021). Energy Sector Development in Central Asia: Investment Needs and Policy Recommendations. Washington D.C.: World Bank Group.
12. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2023). Yashil energetika loyihalari va xalqaro sarmoyalar. Toshkent: ISSV nashriyoti.